

GAJDOS GUSZTÁV*

A 150 éves Lánchíd megálmodója és a híd osztrák felavatása

A Lánchíd megépítésének kezdeményezője, **gróf Széchenyi István** nagybirtokos, a reformkor vezető politikusa 1791. szeptember 21-én született Bécsben. Apja **Széchenyi Ferenc gróf**, a Magyar Nemzeti Múzeum alapítója. Anyja **Festetics Julianna**, aki a keszthelyi Georgikon mezőgazdasági akadémiát alapító **Festetics György** grófnak volt a nővére.

A művelt környezetben való neveltetés, a tanulóévek, a katonai pálya, valamint nyugat-európai és angliai utazásainak tapasztalatai a nemzetet érintő főbb kérdésekre irányították Széchenyi figyelmét, kialakították hitvallását és megszilárdították életcélját. „*Az ember csak annyit ér, amennyi hasznot hajt embertársainak, hazájának s ezáltal az egész emberiségnek.*”

A 12 éves Széchenyi 1803. december 26-án írt levelében kifejtette, hogy atyja nyomdokain kíván haladni: „*...én is példáját valaha kövessem, és édes Hazámnak boldogságát, amennyire tőlem kitelhet, előre mozdítsam.*”

Széchenyi tevékenysége két évtizeden át szorosan kapcsolódott a Lánchídhhoz. Az állandó híddal dédelgetett terve megvalósulását is siettetni kívánta: az ország fővárosává emelni Pest-Budát. Javasolta, hogy a testvérvárosokat egyesítsék. Ötleteket is adott elnevezésére: Honderű, Delivár, Etelvár, Ikervár. Javaslati mellett elsőként Széchenyi használta a Budapest nevet. Országos gazdasági tervei mind Budapesttel számoltak, mint fővárossal.

Már 1819-ben felmerült a Pestet Budával összekötő állandó híd terve. Ekkor a Tudományegyetem fizikatanára, **Horváth János** állandóhíd-makettjét és **Campmiller József** beadványát tartották számon.

Pest-Budát egy 42 csónakra szegezett hajóhíd kötötte össze. Evezős bárka vagy gőzhajó közeledésekor a hajóhidat szét kellett bontani az áthaladáshoz. Télen a befagyott Dunán, hajóhíd nélkül, igen nehézkes volt az átkelés.

1820 decemberében elhunyt Széchenyi Ferenc gróf, Széchenyi István édesapja. István Debrecenben értesült a hírről, s rögtön hazaindult. Pesten meg kellett állnia, mivel a Budára vezető ideiglenes hidat nem lehetett felállítani. E tény meghatározó élmény volt Széchenyi István gróf életében, s később mindent megtett egy állóhíd felépítése érdekében. 1821 januárjában Széchenyi István kijelentette **Brudern** bárónak, hogy egy évi jövedelmét hajlandó lenne áldozni egy Buda és Pest közt megépítendő állóhídra. Ez időben a Pest-Budát összekötő állóhíd-tervek születtek. **Baritz**

* Országos Műszaki Múzeum, 1117 Budapest, Kaposvár u. 13–15.

György, Szvoboda János, Sándor Móric gróf, Trattner Károly függőhíd-terveit 1832-ben **György Sándor** „*A Buda és Pest közt építendő állóhídról*” című 60 oldalas könyvében foglalta össze.

1832 februárjától Széchenyi a Pestet és Budát összekötő állandó híd megépítése ügyében hivatalnokokkal, üzletemberekkel és földbirtokosokkal tárgyalt. **József nádor** támogatását elnyerve, megalapították a Hídegyletet. Széchenyi elfogadtatta az egységes, így a nemesek által is fizetendő hídvám gondolatát Pest vármegye közgyűlésén. Kiharcolta, hogy a hídvám fizetésekor legyen egyenlő mindenki: a nemes, a nem nemes, a paraszt és az áthaladó barom is.

1832 szeptemberében Széchenyi **Andrássy György** gróffal és **Tasner Antallal** Angliában megtekintette a leghíresebb lánchidakat. A neves hídtervezővel, **William Tierney Clarkkal** is tárgyaltak. Clark tervezete a hammersmithi, a shorehami és a marlowi lánchidakat. Tárgyaltak **Telforddal**, a menai lánchíd tervezőjével is. 114 oldalas „Hídjelentést” készítettek, amelynek alapján Pest megye követei az országgyűlésen támogatták az állandó híd ügyét.

1834 szeptemberében járt először William Clark, a Lánchíd tervezője Magyarországon.

Hosszú gazdasági és politikai harcok után az 1836. április 18–24. közötti országgyűlés elfogadta a Lánchíd építéséről szóló törvényt, amelyet **V. Ferdinánd** májusban szentesített. Az 1836. évi XXVI. tc. kimondta a következőket: A tervezett hidat magántársaság építi fel és a szükséges területet kisajátítják. Pest és Buda szerződést köt a társasággal, s annak lejárta után a híd nemzeti tulajdonba kerül. Az építési pályázatok elbírálására országos küldöttséget kell felállítani, amelynek a főrendiház részéről Széchenyi is tagja. A hídon származásra és rangra való tekintet nélkül mindenki köteles hídvámot fizetni.

Széchenyi 1836 szeptemberében a Lánchíd építésére részvénytársaságot hozott létre, amelynek **Sina György** bécsi bankár lett a pénzügyi fővállalkozója. A következő évre elkészült Sina Györgynek a Lánchíd építésére vonatkozó, Széchenyi és W. Clark közreműködésével írt pályázata. 1837-ben megkezdődtek a Lánchíd építésének próbafúrásai. William Clark ismét Magyarországra látogatott, s a Széchenyi által Angliából hozott bűvárharang segítségével megvizsgálták a Duna medrét.

1837 áprilisában gróf Széchenyi Istvánt Buda díszpolgárává választották. 1838-ban Sina György fővállalkozóként szerződést kötött Pest várossal. Az építés irányításával William Clarkot, a kivitelezéssel **Clark Ádámot** bízta meg a főváros. A költségvetésben 350 520 font sterling szerepelt. 1840-ben a Lánchíd Részvénytársaság titkára Tasner Antal lett. 1839 szeptemberében kezdték meg a Lánchíd első pillére elhelyezéséhez szükséges zárógát megépítését. 1841. június 26-án Kossuth a „*legnagyobb magyar*”-nak nevezi Széchenyi Istvánt a Pesti Hírlapban megjelent vezércikkében. 1842. augusztus 24-én ünnepélyesen elhelyezték a Lánchíd alapkövét. Az ünnepségen Széchenyi István is részt vett. Este az ifjúság, már Széchenyi távollétében, fáklyászenét adott a gróf tiszteletére. Kossuth ez alkalomból javasolta, hogy az épülő híd a „*legnagyobb magyar*”, Széchenyi nevét kapja meg.

Az alapkőletélnél használt ezüst vakolókanalat, úgy tudom, a Közlekedési Múzeum őrzi. Másolata pedig a nagycenki Széchenyi Kastély közlekedési kiállításában tekinthető meg.

Barabás Miklós festőművész is megalkotta 1842-ben „A Lánchíd alapkőletétele” című festményét.

Az eredeti Lánchíd terveket több korabeli rajz mutatja be. 1999 júniusában megjelent „*A Széchenyi-Lánchíd és Clark Ádám*” című könyv, melynek egyik ábrája a ma 150 éves híd pillérét szemlélteti. Egy következő látkép a kész hidat és háttérben a budai Várpalotát mutatja be.

1843-ban megjelent Pesten Adam Clark könyve „*Einige Worte über den Bau der Ofen-Pesther Kettenbrücke*” címmel.

A híd építésekor a bankárok, a mérnökök, a hídelemek gyártói, Pest és Buda tanácsa harcoltak egymással azért, hogy papíron kié legyen a híd. Széchenyi István gróft azzal gyanúsították, hogy részvényeivel remek üzletet csinált, mire ő felajánlotta valamennyit eladásra.

Megjegyzem, hogy az 1835-ben alapított Óbudai Hajógyárban 1844-ben vízre bocsátották a Széchenyi gőzhajót.

1845 augusztusában József nádor ünnepélyes keretek között elhelyezte az épülő Lánchíd pesti pillérének alapkövét.

A Lánchíd építéséhez szükséges mintegy 120 ezer mázsa vasöntvényt hazánkban állították elő. Az öntvényeket elsősorban a Pesti Vasöntő és Gépgyár Rt.-től és Andrássy György gróf dernői

üzemétől rendelték meg. 1848-ban egy kisebb megrendelést kapott a Ganz-féle budai öntöde is. A láncok Angliából érkeztek.

1845 szeptemberében a pesti polgárok a Lövőházban ezüst emlékérmét, a hó végén a pesti polgári őrőség pedig serleget nyújtott át Széchenyinek egy ünnepség keretében. Ugyanazon év októberében Debrecen város díszpolgárává, majd Újvidék díszpolgárává választották a grófot.

1846. április 30-án Széchenyi, feleségével együtt meghallgatta **Liszt Ferenc** koncertjét fővárosunkban. A következő két napon a gróf meghívta Lisztet ebédre. Majd május 2-án együtt látogattak Óbudára, s Liszt a következőket írta be Széchenyi naplójába: „*Bárhová néz az ember – mindent Széchenyi István alapított.*”

1848 januárjában Széchenyit ismét foglalkoztatta az, hogyan lehetne egy második pesti Lánchidat létesíteni. 1848 márciusában Széchenyi István megkapta a József-nádor emlékérmét. 1848 március 28-án felhúzták a Lánchíd első láncát a pesti hídfő és a folyampillér között. 1848. július 18-án a híd építésére Angliából hozott láncok közül az utolsó a kifeszítéskor elszakadt. A munkahídon álló Széchenyit a lánc a Dunába rántotta. Szerencsére ő partra tudott úszni. Egyébként majdnem utánaesett a hídról két fia és Clark Ádám is.

1848 augusztusában elkészült az első magyar hadihajó, amely hadügyminiszterünk után a **Mészáros** nevet kapta.

Széchenyi István 1848. augusztus végén családját elküldte Pestről. A gróf végzetesen leromló idegállapotának egyik jele volt, hogy kínzó félelmei levezetésére a hídláncokon járkált át Pest és Buda között. Szeptember 4-én szabadságot kért a minisztertanácstól egészségi állapotára hivatkozva. 1848. szeptember 5-én pedig **Almási Balogh Pál** kíséretében elhagyta Pestet. Útközben Pilisvörösváron kiugrott a hintóból, s gyalog akart visszaindulni Pestre, majd az esztergomi hídról a Dunába vetette magát. Győrben feleségével találkozott. Széchenyi Istvánt szeptember 7-én beszállították a Bécs melletti döblingi Georgen elmegyógyintézetbe. Itt élt Széchenyi 1860. április 8-ig, mikor is a zaklatások hatására öngyilkos lett.

1849. november 20-án adták át a kész Lánchidat. Az avatást **Haynau** végezte, akit Pest város tanácsa díszpolgárrá választott. Ez volt a történelem fintora, hogy nem a „legnagyobb magyar”, gróf Széchenyi István avatta fel a hidat, aki igen sokat munkálkodott, szervezett a Lánchíd megépítése érdekében. Elsőként ugyanis a rossz emlékű Haynau lovagolt át a hídon. A híd felavatásakor a budai hídfőn az alábbi szövegű táblát helyezték el: „*V. Ferdinánd király országlása alatt gróf Széchenyi Istvánban támadt a gondolat Buda és Pest városokat Lánchíddal összekapcsolni s a nagy hazafi ezen óriási mű kivitelére báró Sina Györggyel egyesült, ki is József főherceg Magyarország nádora mint az országos küldöttség elnökével az 1840. évi 39. t. cz. által helybenhagyott szerződést kötvén, annak alapján még báró Rotschild Salamon és Kapriorai Wodianer Sámuel József csatlakoztak a vállalathoz. Az építmény Tierney Clark angol mérnök tervei szerint Clark Ádám mérnök által tíz év alatt vitetett véghez és a híd 1849. november 21-én adatott át a nyilvános közlekedésnek. Isten áldása legyen e művön, s alapítóinak emlékezete éljen a hazában.*”

A hidat 1899-től nevezik Széchenyi-Lánchídnak. 1925. december 20-án Széchenyi István gróf, a „legnagyobb magyar” emlékét törvénybe iktatták (1925. évi 45. tc.)

Széchenyi István sokrétű munkásságáról a következőket írta: „*A kevés, mit végbevittem: kötelesség. Elmulasztása szégyen és gyalázat lett volna, ám teljesítése sem érdemel dicséretet.*”

A reformkor nagy szervezőjéről, alkotójáról, Széchenyi István grófról így ír Arany János a „Széchenyi emlékezete” című versében:

„Hová tekintesz földeden magyar,
Hol Széchenyi nevét ne lásd megírva
Örök dicsőség fénysugarival?”

Széchenyi István gondolatai, cselekedetei messze megelőzték korát és kortársait.